

МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ З МЕТОЮ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

© 2016 КРАМАРЕНКО Р. М., КІРИК М. А.

УДК 330.341

Крамаренко Р. М., Кірик М. А.

Міжнародна інтеграційна взаємодія з метою інноваційного розвитку

В наш час глобалізація процесів у галузі науково-технічної і промислової діяльності продовжує зростати. Країни укладають двосторонні та багатосторонні угоди задля сприяння співпраці в наукових дослідженнях та спільного фінансування капіталомістких інноваційних проєктів. Об'єднання конкурентних переваг фірм мотивується політикою уряду по залученню прямих іноземних інвестицій та виходу на нові ринки. Незважаючи на деякий дискомфорт країн світу через відтік знань за кордон та порушення рівноваги торгового балансу, більша частина країн, що входять до ОЕСР, мають від цих угод наукові й економічні вигоди. Процеси, пов'язані з інноваціями, постійно перебувають під пильною увагою вітчизняних та іноземних фахівців, що знаходить своє відображення у їхніх працях. Метою статті є аналіз впливу міжнародної інтеграційної взаємодії країн світу на інноваційний розвиток. Проаналізовано форми прояву інтернаціоналізації інноваційної діяльності. Визначено основний вектор сучасної глобальної конкуренції, що заснований на науково-технічних досягненнях та інноваціях. Виявлено та охарактеризовано основні напрямки інтернаціоналізації інноваційної діяльності.

Ключові слова: інноваційна діяльність, науково-дослідна діяльність, транснаціональні корпорації, глобальна інноваційна система, інтернаціоналізація.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 13.

Крамаренко Руслан Михайлович – кандидат економічних наук, доцент, професор, кафедра міжнародного обліку і аудиту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: moia.kneu@ukr.net

Кірик Марія Андріївна – аспірант, кафедра міжнародного обліку і аудиту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: kirikma@ukr.net

УДК 330.341

UDC 330.341

Крамаренко Р. М., Кірик М. А. Международное инновационное взаимодействие с целью инновационного развития

В настоящее время глобализация процессов в области научно-технической и промышленной деятельности продолжает расти. Страны заключают двусторонние и многосторонние соглашения для содействия сотрудничеству в научных исследованиях и совместного финансирования капиталоемких инновационных проєктов. Объединение конкурентных преимуществ фирм мотивируется политикой правительства относительно привлечения прямых иностранных инвестиций и выхода на новые рынки. Несмотря на некоторый дискомфорт стран мира из-за оттока знаний за границу и нарушения равновесия торгового баланса, большая часть стран, входящих в ОЭСР, имеют от этих сделок научные и экономические выгоды. Процессы, связанные с инновациями, постоянно находятся под пристальным вниманием отечественных и иностранных специалистов, что находит свое отражение в их трудах. Целью статьи является анализ влияния международного интеграционного взаимодействия стран мира на инновационное развитие. Проанализированы формы проявления интернационализации инновационной деятельности. Определен основной вектор современной глобальной конкуренции, основанный на научно-технических достижениях и инновациях. Выявлены и обоснованы основные направления интернационализации инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновационная деятельность, научно-исследовательская деятельность, транснациональные корпорации, глобальная инновационная система, интернационализация.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 13.

Крамаренко Руслан Михайлович – кандидат экономических наук, доцент, профессор, кафедра международного учета и аудита, Киевский

Kramarenko R. M., Kyrkyk M. A. International Innovation Cooperation with a View to Innovative Development

Currently the process of globalization in the field of scientific, technical and industrial activity continues to grow. Countries conclude bilateral and multilateral agreements to facilitate cooperation in scientific research and co-financing of capital-intensive innovation projects. Combining competitive advantages of companies is motivated by the government's policy with respect to attracting foreign direct investments and entering new markets. Despite some discomfort of countries of the world caused by the outflow of knowledge abroad and disturbance of the equilibrium of the trade balance, most of the countries of the OECD have scientific and economic benefits from these transactions. The processes associated with innovations are constantly in the focus of attention of local and foreign experts and are reflected in their works. The aim of the article is to analyze the impact of international integration interaction of countries of the world on innovative development. The forms of internationalization of innovation activities have been analyzed. The main vector of the modern global competition based on scientific and technological achievements and innovations has been determined. The main directions of the internationalization of innovation activities have been revealed and justified.

Keywords: innovation activity, research activity, transnational corporations, global innovation system, internationalization.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 13.

Kramarenko Ruslan M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor, Department of international accounting and auditing, Kyiv National Economic University named after V. Getman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: moia.kneu@ukr.net

національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: moia.kneu@ukr.net

Кирик Марія Андріївна – аспірант, кафедра міжнародного учета та аудиту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: kirikma@ukr.net

Kiryk Mariia A. – Postgraduate Student, Department of International Accounting and Auditing, Kyiv National Economic University named after V. Getman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: kirikma@ukr.net

Вступ. В наш час глобалізація процесів у галузі науково-технічної та промислової діяльності продовжує зростати. Країни укладають двосторонні та багатосторонні угоди задля сприяння співпраці в наукових дослідженнях і спільного фінансування капіталомістких інноваційних проектів. Об'єднання конкурентних переваг фірм мотивується політикою уряду по залученню прямих іноземних інвестицій та виходу на нові ринки. Незважаючи на деякий дисконфорт країн світу через відтік знань за кордон та порушення рівноваги торгового балансу, більша частина країн, що входять до ОЕСР, мають від цих угод наукові й економічні вигоди.

Процеси, пов'язані з інноваціями, постійно перебувають під пильною увагою вітчизняних та іноземних фахівців, що знаходить своє відображення у їхніх працях. До них можна віднести праці Л. Антонюк, А. Поручника, С. Фріман, С. Попер та ін.

Метою статті є аналіз впливу міжнародної інтеграційної взаємодії країн світу на інноваційний розвиток.

Двосторонні урядові угоди та багатосторонні програми науково-технічної співпраці є важливим інструментом підвищення наукового потенціалу країни. Така співпраця забезпечує доступ до капіталомістких унікальних основних фондів; збільшує обмін інноваційними знаннями серед учених і розширює ринки для інноваційних товарів і послуг. Більшість країн ОЕСР надають значення міжнародній науково-технічній співпраці, що розширюється, та інтенсивно розвивають її. Так, бельгійський уряд дійшов висновку, що участь у міжнародній дослідній діяльності не тільки надає її вченим можливість набуття досвіду роботи у провідних лабораторіях із унікальними обладнаннями і базами даних, але й дозволяє бельгійським компаніям укладати контракти на створення устаткування чи апаратури в галузі високих технологій [1]. У 2001 році Швейцарський уряд вперше підготував доповідь стосовно стратегії швейцарської наукової зовнішньої політики в галузі освіти, досліджень і технологій. Багато двосторонніх угод було підписано серед країн ОЕСР (наприклад, Ісландія – США) [2], а також між членами і не членами ОЕСР.

В Європі активізується діяльність у галузі багатосторонньої науково-технічної співпраці. Більшість країн світу активно беруть участь у європейських спільних проектах. Для деяких країн рамкові програми ЄС слугують основним засобом участі університетів, науково-дослідних інститутів і підприємств у міжнародному співробітництві. Багато країн мають спеціальні механізми, які сприяють участі в європейських програмах. Наприклад, угорський уряд запровадив мережу контактних національних пунктів і бюро зв'язку з НДДКР, щоб полегшити участь країни у «П'ятій рамковій програмі». Шведський уряд довірив Агентству

інноваційних систем «INNOVA» координувати участь країни у програмах «EUREKA» та «COST» та запустив «Програму міжнародної співпраці малого бізнесу» (SMINT), щоб допомогти малим і середнім підприємствам (МСП) брати участь у європейських програмах [1].

Останньою і найбільшою рамковою програмою ЄС із наукових досліджень та інновацій стала програма «Горизонт 2020», реалізація якої почалась у січні 2014 року. Загальний бюджет цієї рамкової програми складає 80 млрд євро на період 2014–2020 рр. [3].

Діяльність програми орієнтована на досягнення цілей Лісабонської стратегії, спрямованої на перетворення Євросоюзу у засновану на знаннях конкурентоспроможну та динамічну економіку у світі, а також на виконання завдань Стратегії розвитку Європи до 2020 р. «Європа 2020» (Europe 2020 Strategy), яка являє собою план розвитку та економічного росту Європейського Союзу на довгострокову перспективу, де головну роль у виконанні поставлених завдань буде мати діяльність у сфері освіти, науки та інновацій. Взяття курсу на подолання несприятливих умов, які заважають приватному сектору інвестувати у дослідження, розробки та інновації, щоб уникнути фрагментації зусиль за допомогою створення Європейського дослідного простору, цілі якого включають розвиток інновацій із урахуванням головних соціальних викликів. Було вирішено змінити структуру асигнувань на дослідження та інновації в Європі для підвищення їх ефективності й оптимізації стимулювання економічного зростання.

Програма «Горизонт 2020» є ключовим інструментом у досягненні поставлених цілей та фінансування ініціативи стратегії «Європа 2020» у науково-технологічній сфері – створення Інноваційного союзу, спрямованого на покращення доступу до джерел фінансування досліджень і розробок у Європі. Утворення такого союзу дозволить гарантувати перетворення інноваційної ідеї у продукти та послуги та сприяти економічному розвитку та підвищенню якості життя, беручи до уваги соціальні проблеми у країнах ЄС, наприклад, у галузі чистої енергетики, транспорту чи охорони здоров'я.

Назва програми – «Горизонт 2020» – відображає прагнення забезпечити розвиток нових ідей, економічне зростання та робочі місця на майбутнє.

Одним із основних завдань «Горизонт 2020» є усунення існуючої раніше неузгодженості між національними фінансовими інститутами країн-членів Європейського Союзу та його попередніми рамковими науково-технологічними програмами та проектами Європейського інституту інновацій і технологій. «Горизонт 2020» об'єднує у собі три незалежних фінансових джерела ЄС: Сьому рамкову програму з науковими дослідженнями та технологічними розробка-

ми (7РП), рамкову програму з конкурентоспроможності та інновацій та Європейський інститут інновацій і технологій. Таке злиття декількох програм, що субсидують, дозволить уникнути дублювання та фрагментарності, скоротити надмірні адміністративні бар'єри, спростити фінансування та конкурсні процедури, а також полегшити доступ до участі у програмі, значно підвищити результативність науково-дослідних та інноваційних робіт.

Другим важливим завданням «Горизонт 2020» є розширення участі у дослідженнях та інноваціях певних категорій організацій, в тому числі малих і середніх підприємств, а також певних груп дослідників (наприклад, учених третіх країн) з метою досягнення згоди у фінансуванні на всіх етапах робіт – від появи ідеї до її комерціалізації, що зрештою також буде сприяти інтеграції досліджень та інновацій і прискоренню економічного зростання.

Більша частина фінансування з бюджету «Горизонт 2020» розподіляється на конкурсній основі для реалізації проєктів у рамках трьох основних компонентів програми:

Передова наука (Excellent Science) – генерування передових знань для зміцнення позицій ЄС серед провідних наукових країн світу – забезпечує підтримку для:

- найбільш талановитих учених у проведенні фундаментальних наукових досліджень по лінії Європейської дослідної ради (European Research Council (ERC));
- спільних досліджень у перспективних галузях та розробки радикально нових технологій майбутнього (Future and Emerging Technologies (FET));
- удосконалення кадрового потенціалу в рамках «Заходи Марії Складовської-Кюрі» (Marie Skłodowska-Curie Actions);
- розвитку дослідницьких інфраструктур світового класу у Європі (European research infrastructures), посилення їх інноваційного потенціалу та людського капіталу, а також сприяння реалізації європейської політики в галузі удосконалення дослідницьких інфраструктур і міжнародної співпраці.

Індустріальне лідерство (Industrial Leadership) – досягнення індустріального лідерства та підтримка бізнесу, включаючи малі та середні підприємства та інновації – буде сприяти інвестуванню у дослідження та інновації у ключових і промислових технологіях із урахуванням їх міжdisciplinarnosti, таких як: інформаційно-комунікаційні технології, мікро- та наноелектроніка, фотоніка; нанотехнології; нові матеріали; біотехнології; ефективні процеси виробництва; космос.

Соціальні виклики (Societal Challenges) – рішення соціальних проблем у відповідь на виклики сучасності, що засноване на об'єднанні ресурсів і знань у різних галузях, у тому числі у сфері соціальних і гуманітарних наук, та включає всі етапи інноваційної діяльності – від отримання результатів досліджень до їх комерціалізації – буде забезпечувати підвищення результативності досліджень та інновацій у таких галузях:

- охорона здоров'я, демографічні зміни;
- безпека продуктів харчування, сільське господарство, екосистеми та біоекономіка;
- безпечна, чиста й ефективна енергетика;
- екологічно чистий інтелектуальний транспорт;

- вплив клімату, ефективність використання ресурсів, сировина;
- прогресивний суспільний устрій у країнах Європи, що забезпечує свободу, безпеку та рівні можливості для всіх [3].

Інтернаціоналізація науково-дослідної та інноваційної діяльності стає одним із ключових напрямків сучасного розвитку. Знання, інформація стають загальнодоступними, відбувається швидкий обмін технологіями, формуються та реалізуються національні інноваційні програми. Це призводить до інтенсивного розвитку міжнародного співробітництва у сфері розвитку наукових досліджень і розробок.

Процес інтернаціоналізації НДДКР та інноваційної діяльності характеризується такими особливостями:

- відхід від розробки НДДКР та інноваційної діяльності власними силами;
- збільшується ступінь відкритості доступу до знань, інформації, технологій по всьому світу (у процесі інформаційної революції між різними видами телекомунікації утворилась інтеграційна взаємодія);
- різноманіття видів дослідницької діяльності (фундаментальні дослідження, дослідно-конструкторські та прикладні розробки);
- неможливість розвитку наукової діяльності та ведення наукових розробок без використання зарубіжних розробок, міжнародного технологічного досвіду;
- конкурентна боротьба за найкращі трудові ресурси;
- співпраця в рамках глобальної інноваційної системи.

Виділимо основні напрямки, за якими відбувається інтернаціоналізація інноваційної діяльності:

- інвестиції ТНК;
- трансфер технологій;
- спільна науково-дослідна діяльність і створення спільних підприємств;
- реєстрація результатів НДДКР у міжнародних патентних організаціях;
- залучення вчених міжнародного класу у країни та інноваційні центри.

З упевненістю можна казати про те, що в наш час головну роль у процесі інтернаціоналізації досліджень і розробок відіграють транснаціональні компанії, які ведуть активну дослідницьку діяльність, а також створюють інноваційні центри для отримання та впровадження отриманих знань і технологій по всьому світу з метою максимізації прибутку, розширення сфер збуту та кордонів впливу.

Саме ТНК формують зараз розгалужену мережу міжнародного виробництва, «руйнують» кордони між національними ринками товарів, капіталів, робочої сили за рахунок тісних економічних, технологічних, виробничих зв'язків між підприємствами різних країн світу, що провокує ефект інтернаціоналізації економіки. Єдиний процес виробництва став ділитися на складові та розміщуватись у різних країнах світу, з урахуванням різниці в цінах на національні фактори виробництва. Таким чином, виникає децентралізація виробництва у світовому масштабі за умови концентрації капіталу в руках найбільших ТНК.

ТНК впливали на економічну ситуацію в тому чи іншому світовому регіоні. А також поступово укріплювали свій вплив, тим самим посилюючи процес інтернаціоналізації економіки. На початковому етапі розвитку ТНК відбувалось інвестування капіталу у сировинні видобувні галузі країн, що розвиваються, з подальшим створенням на їх території власних підрозділів, які спеціалізуються на розподілі збуту. Етап зміцнення та розвитку ТНК характеризувався переведенням процесу виробництва з країн базування у зарубіжні відділення. Відбувалась переорієнтація виробничих філіалів у різних країнах світу з метою формування регіонального ринку та у зв'язку з наростаючим процесом диференціації збуту [4, с. 5–7].

В наш час на міжнародному ринку все більше конкурують фірми, а не країни. Посилення ролі транснаціональних корпорацій у системі світогосподарських зв'язків пов'язано як із зростанням їх кількості, так і з розширенням місць базування виробничих цехів. Якщо у 1970-х рр. у 14 країнах світу нараховувалось близько 7 тис. ТНК, які мали більше 27 тис. дочірніх підприємств, всередині 1990-х рр. їх вже було більше 39 тис., то до 2008 р. загальна кількість ТНК перевищила 82 тис. А кількість зарубіжних філіалів транснаціональних корпорацій перевищила 810 тис. [5].

Зростають об'єми продажів та активи зарубіжних філіалів транснаціональних корпорацій. ЮНКТАД надає такі дані: тільки в період з 1982 по 2001 рр. об'єми продажів зарубіжних філіалів ТНК зросли майже у 8 разів (з 2,5 до 18,5 трлн дол.), а активи зарубіжних філіалів збільшились з 2 до 25 трлн дол. у 2008 р.; згідно з Доповіддю ЮНКТАД про світові інвестиції сукупні активи зарубіжних філіалів ТНК склали вже близько 70 трлн дол., об'єми продажів зарубіжних філіалів ТНК перевищили 30 трлн дол., а валове виробництво – 6 трлн дол. [6]. У звіті ЮНКТАД про стан світо-

вих тенденцій 2012 р. підкреслюється, що економічна діяльність зарубіжних філіалів ТНК покращилась у 2011 р. (після світової фінансової кризи) та зросли всі головні індикатори міжнародного виробництва. На підприємствах зарубіжних філіалів ТНК працювало 69 млн осіб, об'єми продажів склали 28 трлн дол., а валове виробництво продукції перевищило 7 трлн дол. Дані про найбільші ТНК відображають повну висхідну тенденцію у міжнародному виробництві, в тому числі за об'ємами продажів та за зайнятістю на зарубіжних філіалах цих фірм (порівняно з показниками діяльності ТНК у своїх країнах) [6].

Сучасний етап розвитку ТНК характеризується зміцненням інноваційної активності ТНК на приймаючі країни шляхом створення науково-дослідних центрів, технологічних парків. Таким чином, саме ТНК стають основною рушійною силою процесу інтернаціоналізації інноваційної діяльності. Варто зазначити, що особливий інтерес для ТНК представляють національні компанії, які мають високий інноваційний потенціал, змінюючи напрямки та суми фінансових потоків – витрати на НДДКР. Наприклад, витрати зарубіжних філіалів американських транснаціональних компаній на НДДКР досягли 37 млрд дол. У 2008 р. частка Європи знизилась з 71 % з 1998 р. до 65 %, а частка Азійського регіону збільшилась з 11 % до 20 % з 1998 р. [7].

Відмінною рисою сучасних ТНК є наднаціональна, наддержавна діяльність, завдяки якій здійснюється визначальний вплив на економічні та політичні процеси країни, в якій здійснюють свою діяльність ТНК [8]. Завдяки своїй діяльності сучасні ТНК сприяють перетворенню світової економіки у міжнародне виробництво, забезпечуючи необхідне у процесі глобалізації прискорення НТП за всіма напрямками. Табл. 1 ілюструє, які об'єми транснаціонального капіталу беруть участь у фінансуванні НДДКР, тим самим створюючи основу для розвитку інноваційного потенціалу у світі.

Таблиця 1

Обсяг інвестицій у НДДКР найбільших ТНК за 2014 р.

Рейтинг 2014 р.	Назва компанії	Країна	Галузь	Витрати на НДДКР 2013 р. (млн євро)
1	Volkswagen	Німеччина	Автомобілебудування та запчастини	11743,0
2	Samsung electronics	Південна Корея	Електронна та електротехніка	10154,9
3	Microsoft	США	Програмне забезпечення та комп'ютерні послуги	8252,5
4	Intel	США	Технологічне обладнання та техніка	7694,1
5	Novartis	Швейцарія	Фармацевтика та біотехнології	7173,5
6	Roche	Швейцарія	Фармацевтика та біотехнології	7076,2
7	Toyota Motor	Японія	Автомобілебудування та запчастини	6269,9
8	Johnson & Johnson	США	Фармацевтика та біотехнології	5933,6
9	Google	США	Програмне забезпечення та комп'ютерні послуги	5735,6
10	Daimler	Німеччина	Автомобілебудування та запчастини	5379,0
11	General Motors	США	Автомобілебудування та запчастини	5220,8
12	Merck US	США	Фармацевтика та біотехнології	5165,0
13	BMW	Німеччина	Автомобілебудування та запчастини	4792,0
14	Sanofi-Aventis	Франція	Фармацевтика та біотехнології	4757,0
15	Pfizer	США	Фармацевтика та біотехнології	4750,2

Складено автором на основі [9]

У деяких країнах, що розвиваються, країнах Південно-Східної Європи та СНГ ТНК все частіше орієнтують свої НДДКР на глобальні ринки, інтегруючи їх у ключові напрямки своєї інноваційної діяльності. Країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою можуть створити потенціал, необхідний для входження у глобальні системи НДДКР ТНК. З точки зору приймаючих країн інтернаціоналізація НДДКР відкриває можливості не тільки для передачі технологій, створених в інших країнах, але і для їх розробки. Це може дати змогу деяким приймаючим країнам укріпити свій технологічний та інноваційний потенціал. В той же час це може посилити відставання тих, хто не зміг влитися у глобальну інноваційну систему [10].

ТНК є найбільшими учасниками цього процесу. НДДКР, які проводять ТНК, набувають все більш интер-

національного характеру. Діяльність ТНК сприяє інтернаціоналізації інноваційної діяльності. Цей процес відбувається як у розвинутих країнах, так і у країнах, що розвиваються, та для кожної країни має велике значення, оскільки визначає ступінь її залученості у міжнародний виробничий процес товарів і послуг. Варто зазначити, що з 20 найбільших ТНК за витратами на дослідження та розробки 9 компаній – представники США, 8 європейських ТНК, 2 японські компанії та одна південнокорейська (рис. 1). Сумарні витрати на НДДКР наведених вищих ТНК складають 100 млрд євро, це більше 10 % світових витрат. Варто зазначити, що витрати американських ТНК 42,7 млрд євро перевищують витрати на НДДКР цілого ряду країн, виключаючи лише «золоту» четвірку – США, Китай, Японію, Німеччину [9].

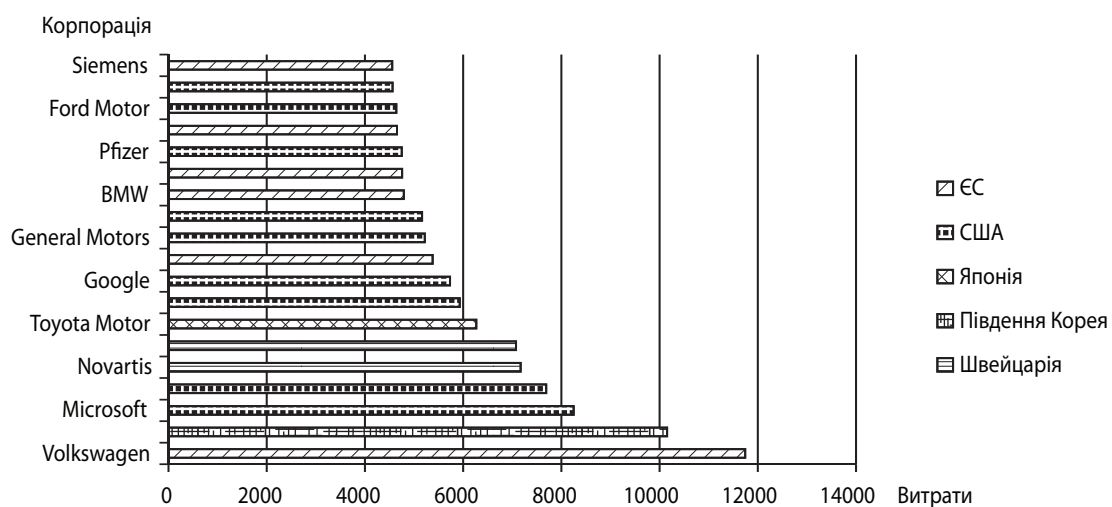

Рис. 1. Витрати найбільших корпорацій на НДДКР, 2014 р.

Складено автором за [9]

Діяльність ТНК у сфері НДДКР стає важливим фактором у формуванні глобальної інноваційної системи. Більшість компаній із цього рейтингу представляють фармацевтичну галузь – один із основних напрямів НДДКР у світі. Витрати на НДДКР цих ТНК включають весь цикл: від фундаментальних досліджень до реалізації вироблених препаратів, внаслідок чого можуть дозволити собі такі витрати. Водночас компанії, які займаються дослідженнями в інших ключових галузях НДДКР, витрачають менші об'єми фінансових коштів у зв'язку зі складністю та ризикованістю розробки технологій.

Важливим напрямком інтернаціоналізації інноваційної діяльності є трансфер технологій. Варто розглянути гіпотезу про існування світової технологічної піраміди, запропоновану вченими-економістами Британії та США. Зверху піраміди знаходяться невелика група країн (США, Японія, деякі європейські країни); наступний рівень – країни – кандидати на підвищення свого статусу у технологічній піраміді (Китай, Індія, Бразилія); третій рівень – країни, що не визначились (Росія); останній рівень – країни, які не мають реальних шансів на створення технологій (Африканський регіон) [4]. Таким чином, технологічна еліта не поспішає передавати наявні знання (тобто саму суть

новітніх технологій) країнам, що відстають, через загрозу промислового шпонажу. Процес передачі технологій ускладнений особливими вимогами країн – виробників від створення систем захисту інтелектуальної власності до покращення та вдосконалення патентного законодавства. Через це країнам східного регіону стає доволі важко долучитись до нових технологій і розробок. Для подолання цих бар'єрів, наприклад, Китай використовує неринкові канали трансферу технологій – копіювання, технологічна розвідка, переманювання зарубіжних кваліфікованих кадрів, внаслідок чого досягли певних успіхів. Багато країн, що розвиваються, активно використовують: створення спільних підприємств, центрів навчання персоналу, дослідних лабораторій, співпрацю вузів, купівлю патентів, ліцензій, найм кваліфікованої робочої сили, створення податкових пільг, а також доступ до державних замовлень [11].

Ще одним напрямком інтернаціоналізації інноваційної діяльності є спільна науково-дослідна діяльність (публікації, освіта тощо), реєстрація результатів НДДКР у міжнародних патентних організаціях, залучення талановитих кваліфікованих міжнародних учених у свої країни, навчання іноземних студентів у різних країнах (часто з метою надати їм можливість залишитись працювати в цих країнах).

Міжнародна співпраця регіонів світу у сфері технічних публікацій, участь у різноманітних світових патентних товариствах наочно ілюструють інтернаціоналізацію інноваційної діяльності, що відбувається. Розвиток науково-дослідного потенціалу країни є невід'ємною частиною її інноваційного розвитку. Згідно з даними міжнародної доповіді «Science and Engineering Indicators» ЄС є світовим лідером за кількістю опублікованих S&E статей, проте Сполучені Штати досі залишаються лідерами за їх написанням. Частка Китаю зросла до 11 % від світової частки опублікованих S&E статей у 2014 р, що перевищує часту Японії. В азіатському регіоні об'єм S&E статей наближається до паритету з США та ЄС [7].

Патенти захищають право власності винахідників. Наявність розвинутого патентного законодавства є одним із ключових факторів трансферу технологій, інвестицій ТНК, а також загального розвитку, формування інноваційної сфери, сфери НДДКР. Так само як наукомістка економічна діяльність розширюється по всьому світу, зростає видача патентів.

Винахідники зі всього світу захищають патенти переважно у Сполучених Штатах через великий та відкритий ринок. Останнім часом більше половини патентів США було видано неамериканським лауреатам. Винахідники з ЄС та Японії виробляють більшу частину цих патентів, до них останнім часом долучились азіатські винахідники, головним чином, із Тайвані та Південної Кореї. Китайська та індійська патентна діяльність залишаються на скромних позиціях [7].

Розповсюдження наукових відкриттів серед науково-співтовариства, а також сам процес інтернаціоналізації наукової діяльності сприяють розвитку та формуванню так званих баз даних, наукових платформ, які дозволяють обмінюватись науковими результатами, патентувати розробки НДДКР, розміщувати та показувати свої винаходи. Наприклад, Web of Knowledge, інтегрована web-платформа, створена компанією Thomson Reuters з метою фільтрування інформаційного потоку наукових публікацій і подій (конференцій, патентів, сайтів та даних, розміщених у відкритому доступі). До WoK входить база даних Data Citation index – архів з 1900 р., BIOSIS Citation Index. Derwent Innovations Index – база даних патентів (більше 23 млн) від 47 патентних організацій [12].

Ще одна база даних, яка сприяє інтернаціоналізації наукової діяльності, обміну результатами НДДКР, Google Scholar (Google Академія), безкоштовна пошукова система, яка індексує повний текст наукових публікацій усіх форматів та дисциплін у більшості журналах Європи та Америки, що індексуються.

Доступна до передплати універсальна реферативна та бібліографічна база даних із технічних, гуманітарних та медичних наук – Scopus також сприяє інтернаціоналізації та впливає на формування глобальної інноваційної системи. Найбільша в світі єдина реферативна база, яка індексує більше 21000 найменувань науково-технічних та медичних журналів, приблизно 5000 міжнародних видавництв [13].

Висновок. Інтернаціоналізація інноваційної діяльності проявляється не тільки через експорт технологій,

але й за рахунок зростання кількості наукових публікацій учених вишів, спільних досліджень та публікацій з американськими та японськими вченими. Активно формуються та розвиваються бізнес-інкубатори, в тому числі спеціалізовані міжнародні, розвиваються програми міжнародної співпраці та кооперації. Інтернаціоналізація інноваційної діяльності також відбувається завдяки злиттям та поглинанням компаній у високотехнологічному секторі. Зростає кількість наукових дослідних центрів провідних ТНК світу, включаючи весь комплекс робіт від виробництва до комерціалізації результатів науково-дослідної діяльності, в тому числі завдяки дешевій робочій силі.

Основний вектор сучасної глобальної конкуренції знаходиться в області переваг, що динамічно змінюються та засновані на науково-технічних досягненнях та інноваціях. Досвід найбільш розвинутих країн показує, що конкурентоспроможність забезпечується цілою низкою інституційних умов, головною з яких є формування національної інноваційної системи.

В наш час у Європі відбувається інтеграція національних інноваційних систем країн-членів ЄС в єдиний науково-технічний та інноваційний простір. При цьому головною метою створення єдиного дослідницького простору в Європі є побудова найбільш компетентної та динамічної економіки, заснованої на знаннях, що забезпечує ЄС світове лідерство.

Основними напрямками створення інфраструктури знань є: створення міжкраїнових мереж інноваційної діяльності; формування європейської фінансової структури, яка здійснює підтримку розвитку малого та середнього підприємництва; організація інформаційного забезпечення патентної діяльності; підтримка інноваційних процесів на європейському рівні.

Виявлено та охарактеризовано основні напрямки інтернаціоналізації інноваційної діяльності. До них відносяться – інвестиції ТНК, трансфер технологій, спільна науково-дослідна діяльність (публікації, спільні підприємства), реєстрація результатів НДДКР у світових патентних організаціях, залучення кваліфікованих талановитих учених. На основі вищевикладеного можна стверджувати, що одну із провідних ролей у процесі інтернаціоналізації інноваційної діяльності відіграють ТНК шляхом створення науково-дослідних центрів, технологічних парків, значних об'ємів фінансових вкладень у НДДКР, залучення іноземних кваліфікованих спеціалістів.

Враховуючи результати дослідження міжнародних тенденцій розвитку науково-дослідної та інноваційної кооперації в умовах глобалізації, можна припустити посилення інтеграційної взаємодії регіональних економічних інноваційних кластерів. Відповідно, у прогностичній моделі варто врахувати фактор, який відображає ступінь інтегрованості регіону у світове науково-інноваційне товариство, що може виражатись у рівні мобільності вчених та їх участі в міжнародних наукових конференціях, володінні іноземними мовами, кількості міжнародних науково-дослідних проектів, кількості інноваційно-активних спільних підприємств, об'ємі зовнішньоторгової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шульга Г. В. Досвід формування ефективної інноваційної інфраструктури в зарубіжних країнах / Г. В. Шульга // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – № 1 (39). – С. 128–137.
2. U.S. Relations With Iceland [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3396.htm>
3. HORIZON 2020 The EU Framework Programme for Research and Innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/european-research-council>
4. Медовников Д. Неявное знание строителей пирамиды [Електронний ресурс] / Д. Медовников, Т. Оганесян // Эксперт. – № 12. – 26.03.2012. – Режим доступу : <http://expert.ru/expert/2012/12/neyavnoe-znanie-stroitelej-piramidy/>
5. UNCTAD. World Investment Report, 2014. INVESTING IN THE SDGs: AN ACTION PLAN [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_en.pdf
6. UNCTAD. World Investment Report, 2009. Transnational Corporations, Agricultural Production and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unctad.org/en/Docs/wir2009_en.pdf
7. National Science Board. Science and Engineering Indicators – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nsf.gov/statistics/seind14/>
8. Соколова Л. Сферы, в которых работают и наиболее преуспевают ТНК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://irwes.narod.ru/texts/la-tnk.doc>
9. The EU Industrial R&D Investment Scoreboard [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard14.html>
10. Мікаелян С. Г. Позиції ТНК на світовому ринку високотехнологічної продукції [Електронний ресурс] / С. Г. Мікаелян // Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2690>
11. Сумленый С. Технологии на экспорт [Електронний ресурс] / С. Сумленый // Эксперт. – № 12. – 26.03.12. – Режим доступу : <http://expert.ru/expert/2012/12/tehnologiya-na-eksport/?n=87778>
12. Purnel P. 50 years of citation indexing [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wokinfo.com/media/pdf/50-citation-indexing-Purnell.pdf>
13. Scopus. Краткое руководство // Elsevier [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://elsevier.com/locate/elsevier/Scopus_Quick_Reference_Guide_Russian_v2.pdf

REFERENCES

- "HORIZON 2020 The EU Framework Programme for Research and Innovation" <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/european-research-council>
- Medovnikov, D., and Oganessian, T. "Neyavnoye znaniye stroiteley piramidy" [Implicit knowledge of the pyramid builders]. <http://expert.ru/expert/2012/12/neyavnoe-znanie-stroitelej-piramidy/>
- Mikaelian, S. H. "Pozytsii TNK na svitovomu rynku vysokotekhnologichnoi produktsii" [TNC positions in the global market high-tech products]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2690>
- "National Science Board. Science and Engineering Indicators - 2014" <http://www.nsf.gov/statistics/seind14/>
- Purnel, P. "50 years of citation indexing" <http://wokinfo.com/media/pdf/50-citation-indexing-Purnell.pdf>
- Sokolova, L. "Sfery, v kotorykh rabotayut i naibolee preuspevayut TNK" [Areas in which work and most successful multinational corporations]. irwes.narod.ru/texts/la-tnk.doc
- Shulha, H. V. "Dosvid formuvannia efektyvnoi innovatsiinoi infrastruktury v zarubizhnykh krainakh" [Experience the formation of an effective innovation infrastructure in foreign countries]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, no. 1 (39) (2015): 128-137.
- Sumlennyy, S. "Tekhnologii na eksport" [Technology for export]. <http://expert.ru/expert/2012/12/tehnologiya-na-eksport/?n=87778>
- "Scopus. Kratkoe rukovodstvo" [Scopus. Quick Guide]. Elsevier. http://elsevier.com/locate/elsevier/Scopus_Quick_Reference_Guide_Russian_v2.pdf
- "The EU Industrial R&D Investment Scoreboard" <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard14.html>
- "UNCTAD. World Investment Report, 2009. Transnational Corporations, Agricultural Production and Development" http://unctad.org/en/Docs/wir2009_en.pdf
- "UNCTAD. World Investment Report, 2014. INVESTING IN THE SDGs: AN ACTION PLAN" http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_en.pdf
- "U. S. Relations With Iceland" <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3396.htm>